

درس یازدهم

استقرار و تثبیت نظام جمهوری اسلامی

استقرار نظام جمهوری اسلامی

- اقدامات دولت موقت با همراهی شورای انقلاب برای استقرار نظام جمهوری اسلامی: ۱- برگزاری همه پرسی تعیین نظام سیاسی جدید ۲- تدوین قانون اساسی ۳- شکل گیری هیئت دولت بر اساس قانون اساسی جدید ۴- تأسیس نهادهای انقلابی
- برگزاری همه پرسی تعیین نظام سیاسی جدید: این همه پرسی روزهای ۱۰ و ۱۱ فروردین ۱۳۵۸ برگزار شد و نتیجه آن که در ۱۲ فروردین اعلام شد، نشان داد که بیش از ۹۸ درصد شرکت کنندگان به جمهوری اسلامی رأی مثبت داده‌اند. به همین دلیل، ۱۲ فروردین در تقویم به‌عنوان روز جمهوری اسلامی نام گذاری شده است.
- تدوین قانون اساسی: چند ماه بعد از همه پرسی، مردم با حضور در پای صندوق های رأی، ۷۲ نماینده مجلس خبرگان قانون اساسی را برگزیدند تا قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را تدوین و تصویب کنند. مجلس خبرگان قانون اساسی از مرداد ۱۳۵۸ کار تدوین قانون اساسی جدید را آغاز کرد.
- اشغال سفارت آمریکا و علت آن؛ زمان تدوین قانون اساسی، دانشجویان موسوم به پیرو خط امام در ۱۳ آبان ۱۳۵۸ سفارت آمریکا را در تهران تسخیر کردند. آنان علت این اقدام را تداوم دشمنی ها و توطئه های دولت آمریکا علیه انقلاب اسلامی و دخالت در امور داخلی ایران از جمله اجازه ورود به محمدرضا شاه پهلوی برای سفر به آن کشور اعلام کردند.
- انقلاب دوم: امام خمینی این اقدام دانشجویان را تأیید کرد و آن را انقلاب دوم خواند. مجلس خبرگان قانون اساسی نیز از تسخیر سفارت آمریکا توسط دانشجویان حمایت کرد.
- علت استعفای بازرگان از نخست وزیری: مهندس بازرگان و اعضای کابینه او که با این اقدام (تسخیر سفارت آمریکا) موافق نبودند، استعفا کردند و شورای انقلاب مسئولیت اداره کشور و تکمیل روند استقرار نظام سیاسی جدید را عهده دار شد.
- پس از آنکه نمایندگان مجلس خبرگان قانون اساسی جدید را تدوین و تصویب کردند، این قانون به همه پرسی گذاشته شد (آذر ۱۳۵۸) و مورد تأیید اکثر مردم ایران قرار گرفت.
- شکل گیری هیئت دولت بر اساس قانون اساسی جدید: با تدوین و تصویب قانون اساسی، زمینه برای برگزاری انتخابات ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی و تشکیل دولت دائم فراهم آمد. ابتدا انتخابات ریاست جمهوری (بهمن ۱۳۵۸) انجام شد و ابوالحسن بنی صدر به‌عنوان نخستین رئیس جمهوری اسلامی ایران انتخاب گردید. بافاصله کوتاهی انتخابات مجلس (شورای اسلامی) نیز برگزار شد. اسفند ۱۳۵۸ پس از شروع به کار مجلس شورای اسلامی، ابتدا محمدعلی رجایی به‌عنوان نخست وزیر معرفی گردید و سپس وزرای معرفی شده توسط او از مجلس شورای اسلامی رأی اعتماد گرفتند؛ دولت دائم بر سرکار آمد و مدیریت امور کشور را از شورای انقلاب تحویل گرفت.
- با برگزاری انتخابات اولین دوره مجلس خبرگان رهبری (آذر ۱۳۶۱) و تشکیل مجلس خبرگان رهبری، تمامی ارکان سیاسی کشور مطابق قانون اساسی شکل گرفتند و نظام سیاسی جمهوری اسلامی به‌طور کامل استقرار یافت.
- تأسیس نهادهای انقلابی: تأسیس نهادهای انقلابی یکی از گام های مهم و تأثیرگذار در روند استقرار نظام جمهوری اسلامی محسوب می شود که هم زمان با شکل گیری ارکان سیاسی اتفاق افتاد. تنوع و گستره وسیع این نهادها که ابعاد مختلف سیاسی، امنیتی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه را در برمی گرفت، بیانگر بینش مدیریت منسجم و جامع حضرت امام بود.
- مهم ترین نهادهای انقلابی و هدف از تشکیل آن: ۱- کمیته انقلاب اسلامی: هدف: حفظ نظم و امنیت و دستگیری سران جنایتکار رژیم پهلوی ۲- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی: پاسداری از آرمان ها و دستاوردهای انقلاب ۳- جهاد سازندگی: هدف: عمران، آبادانی و رفع فقر و محرومیت از روستاها ۴- کمیته امداد امام خمینی (ره): هدف: حمایت از محرومان و مستضعفان ۵- نهضت سوادآموزی: هدف: ترویج فرهنگ سوادآموزی و کاهش و رفع بی سوادی ۶- بنیاد شهید، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و بسیج مستضعفان ۷- دادگاه ها و دادرسی های انقلاب اسلامی: هدف: رسیدگی به پرونده مقامات و مأموران رژیم سابق تشکیل شدند.
- در بُعد آیینی و مناسکی نیز اولین نماز جمعه به امامت آیت الله طالقانی (۵ مرداد ۱۳۵۸) در تهران و سپس به تدریج در سایر شهرستان ها اقامه گردید.

توطئه‌ها و تلاش‌های دشمنان داخلی و خارجی

- عوامل خشم آمریکا و دشمنان انقلاب از انقلاب اسلامی: ۱- پیروزی انقلاب اسلامی و پیشرفت موفقیت‌آمیز روند استقرار نظام جمهوری اسلامی ایران ۲- با تسخیر لانه جاسوسی و افشا شدن نقش آمریکا در توطئه علیه انقلاب اسلامی
- مهم‌ترین توطئه‌ها و تلاش‌هایی که دشمنان داخلی و خارجی علیه جمهوری اسلامی ایران: ۱- ایجاد آشوب و ناامنی ۲- ترور شخصیت‌ها و مردم انقلابی ۳- حمله نظامی آمریکا به طیس ۴- طراحی کودتا
- ایجاد آشوب و ناامنی: گروهک‌های ضدانقلاب با حمایت دشمنان خارجی انقلاب اسلامی در مناطق مختلف کشور به ویژه کردستان، خوزستان، سیستان و ترکمن صحرا (در استان گلستان کنونی) درصدد برآمدند که یکپارچگی و زندگی مسالمت‌آمیز اقوام ایرانی را به اختلاف و تفرقه تبدیل کنند و مسائل و مشکلات زیادی برای کشور و مردم آن مناطق به وجود آورند.
- ترور شخصیت‌ها و مردم انقلابی توسط گروهک‌های تروریستی
- شهیدان ترور توسط گروهک تروریستی فرقان: سیهید ولی‌الله قرنی، رئیس ستاد مشترک ارتش، آیت‌الله استاد مطهری عضو سرشناس شورای انقلاب و از یاران نزدیک امام خمینی، دکتر مفتاح، حاج مهدی عراقی و آیت‌الله قاضی طباطبایی را که از مبارزان سرشناس بودند، به شهادت رساند و به جان حجت‌الاسلام اکبر هاشمی رفسنجانی و آیت‌الله ربانی شیرازی نیز، که از شخصیت‌های مبارز به شمار می‌رفتند، سوءقصد کرد.
- شهیدان ترور توسط سازمان مجاهدین خلق: پس از دستگیری اعضای گروه فرقان، سازمان مجاهدین خلق (منافقین) ترور را آغاز کردند و عده زیادی از مسئولان و شمار کثیری از مردم عادی را در کوچه و بازار به شهادت رساندند.
- علت و چگونگی حمله نظامی آمریکا به طیس: پس از اینکه دانشجویان پیرو خط امام سفارت آمریکا در تهران را تسخیر و اعضای سفارت را دستگیر و بازداشت کردند، دولتمردان آمریکایی در شرایط دشواری قرار گرفتند. از این رو، آمریکا با طراحی یک عملیات پیچیده نظامی، اقدام به پیاده کردن نیروهای ویژه خود در صحرای طیس کرد (۵ اردیبهشت ۱۳۵۹). مأموریت این گروه زبده نظامی، تسخیر چند مرکز در تهران و خارج کردن آمریکاییان بازداشتی از ایران بود اما با عنایت خداوند، وقوع توفان شن و کاهش دید خلبانان آمریکایی باعث سقوط چند فروند بالگرد نظامی و کشته شدن تعدادی از نیروهای مهاجم شد. بقیه نیز با به جا گذاشتن بخشی از تجهیزات، اسناد و مدارک مجبور به فرار شدند.
- طراحی کودتا و نتایج آن: در تیر ۱۳۵۹، تعدادی از افسران وابسته به رژیم پهلوی و هوادار شاپور بختیار، موسوم به «سازمان نقاب» با پشتیبانی سازمان جاسوسی آمریکا (سیا) و حکومت بعثی عراق کودتایی را طراحی کردند. کودتاچیان قصد داشتند با استفاده از امکانات نظامی پایگاه هوایی شهید نوژه همدان، محل سکونت حضرت امام و برخی مراکز مهم در پایتخت را بمباران و نظام جمهوری اسلامی ایران را ساقط کنند. این توطئه اندکی پیش از اجرا کشف و خنثی شد. حزب توده نیز که به نفع حکومت شوروی در ایران جاسوسی می‌کرد، در سال ۱۳۶۰ ش، قصد کودتا داشت که این توطئه نیز کشف و سران آن دستگیر شدند.

تثبیت نظام جمهوری اسلامی ایران

- پس از انتخاب ابوالحسن بنی‌صدر به‌عنوان نخستین رئیس‌جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی علاوه بر تنفیذ حکم ریاست جمهوری وی، فرماندهی کل قوا و ریاست شورای انقلاب را نیز به او واگذار کردند.
- علل عزل بنی‌صدر از ریاست جمهوری: قرار گرفتن در چنین موقعیت و مقامی بنی‌صدر را چنان مغرور کرد که از پذیرش محمدعلی رجایی، چهره انقلابی و مورد اعتماد امام و مردم، برای نخست‌وزیری امتناع می‌ورزید، سرانجام، با اصرار نمایندگان مجلس شورای اسلامی رجایی نخست‌وزیر شد. بنی‌صدر سپس با اختلاف افکنی میان مسئولان و نهادهای نظام، روزبه روز از خط امام فاصله گرفت و به گروه‌های منحرف و معاند، مانند سازمان مجاهدین خلق، نزدیک شد. با شروع جنگ تحمیلی نیز نیروهای سپاه پاسداران را در تشکلهای مالی و تسلیحاتی قرارداد و زمینه سقوط خرمشهر را فراهم آورد. این اعمال و رفتار سبب شد که امام خمینی او را از فرماندهی کل قوا برکنار کند. چند روز بعد هم نمایندگان مجلس شورای اسلامی به عدم کفایت سیاسی او رأی دادند. این رأی به تأیید امام خمینی رسید و بنی‌صدر از منصب ریاست جمهوری نیز عزل گردید (خرداد ۱۳۶۰).

جزوه تاریخ (۳) ایران و جهان معاصر سال دوازدهم انسانی مؤلف بهرام شفیع سرگروه تاریخ منطقه آب پخش

- **دوره‌ی ریاست جمهوری شهید رجایی:** با خلع بنی صدر، محمدعلی رجایی در دومین دوره انتخابات ریاست جمهوری پیروز شد (۲ مرداد ۱۳۶۰) و محمدجواد باهنر را مأمور تشکیل کابینه کرد. دوره ریاست جمهوری رجایی خیلی کوتاه بود؛ ایشان به همراه نخست وزیر و یاور انقلابی خود در انفجار دفتر نخست‌وزیری توسط منافقین در ۸ شهریور ۱۳۶۰ به شهادت رسید.
- پس از شهادت رئیس‌جمهور رجایی و نخست‌وزیر باهنر، مجلس شورای اسلامی آیت‌الله مهدوی کنی را به ریاست هیئت دولت برگزید تا در اداره امور کشور و جنگ وقفه‌ای به وجود نیاید.
- اندکی بعد، مردم ایران در انتخابات سومین دوره ریاست جمهوری بار دیگر با حضوری گسترده به پای صندوق‌های رأی رفتند و آیت‌الله سید علی خامنه‌ای را به ریاست جمهوری اسلامی برگزیدند (۱۰ مهر ۱۳۶۰) ایشان نیز میرحسین موسوی را برای تصدی منصب نخست‌وزیری به مجلس شورای اسلامی معرفی کرد.
- آیت‌الله خامنه‌ای دو دور متوالی در سمت ریاست جمهوری اسلامی باقی ماند. (۱۳۶۰-۱۳۶۸ ش)
- **حوادث دوره‌ی ریاست جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای:** در این دوره، ثبات سیاسی و امنیتی بیشتری ایجاد شد و اداره امور جنگ با توان و موفقیت بیشتر به انجام رسید. همچنین در دوره مذکور دانشگاه‌ها که پس از پیروزی انقلاب اسلامی تعطیل شده بودند، بازگشایی شدند. (مهر ۱۳۶۲)
- **علت به وجود آمدن مجمع تشخیص مصلحت نظام و اعضای آن:** با بروز پاره‌ای از اختلاف‌ها میان مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان مشکلاتی در اداره کشور به وجود آمد. از این رو، به فرمان حضرت امام مجمع تشخیص مصلحت، مرکب از مسئولان عالی‌رتبه کشور و صاحب‌نظران برجسته، تشکیل شد تا به اختلافات میان مجلس و شورای نگهبان رسیدگی کند.
- **ارتحال امام خمینی و انتخاب حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به رهبری**
- **رحلت امام در خرداد ۱۳۶۸:** امام خمینی در شامگاه ۱۳ خرداد ۱۳۶۸ بعد از یک دوره بیماری در ۸۷ سالگی از دنیا رفتند. خبر ارتحال حضرت امام را یادگار گرامی ایشان حجت‌الاسلام سید احمد خمینی صبح روز بعد به اطلاع مردم ایران و جهان رساند. دو روز بعد، پیکر مطهر امام شهیدان در میان حزن و اندوه میلیون‌ها نفر از تشییع‌کنندگان در بهشت‌زهرای تهران به خاک سپرده شد.
- **شروع رهبری آیت‌الله خامنه‌ای:** بلافاصله پس از رحلت بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، مجلس خبرگان رهبری تشکیل جلسه داد و با اکثریت قریب به اتفاق آراء، حضرت آیت‌الله سید علی خامنه‌ای را به دلیل داشتن شرایط و ویژگی‌های مندرج در اصل یک‌صد و نهم قانون اساسی به مقام رهبری برگزید. (۱۴ خرداد ۱۳۶۸)
- **علل انتخاب آیت‌الله خامنه‌ای به رهبری:** حضرت آیت‌الله خامنه‌ای از ابتدای نهضت تا زمان پیروزی انقلاب اسلامی به‌عنوان شاگرد و پیرو حضرت امام خمینی (ره) حضور و نقش فعالی در مبارزه با رژیم پهلوی داشتند؛ از این رو، بارها دستگیر، زندانی و تبعید شدند. ایشان در دوران جمهوری اسلامی و در شرایطی که کشور گرفتار توطئه‌های پیچیده دشمنان خارجی و ضدانقلاب داخلی و نیز جنگ تحمیلی بود، همچون یآوری بصیر و ثابت‌قدم در خدمت انقلاب و حضرت امام بودند و مسئولیت‌های خطیری را عهده‌دار شدند که از جمله آن‌ها دو دوره ریاست جمهوری است. معظم له در تیر ۱۳۶۰، هدف حمله تروریستی مجاهدین خلق قرار گرفتند که به شدت جراحت برداشتند و به شرف جانبازی انقلاب اسلامی نائل آمدند. خبرگان ملت بر اساس چنین ویژگی‌ها و سوابقی، ایشان را برای رهبری انقلاب اسلامی، صالح، شایسته و لایق تشخیص دادند.

کانال تخصصی تاریخ من @tarikheman3